

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Васильєвої Надії Олександрівни «Гендерна вербалізація природи: колір,
звук, запах (на матеріалі української, російської, англійської,
французької художньої літератури
кінця XIX – першої половини XX століття)»
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.15 – загальне мовознавство

Рецензована дисертаційна робота є поліфонічним твором, у якому висвітлено одне з найбільш актуальних питань сучасного загального мовознавства антропоцентричного спрямування – проблему гендеру, в аспекті впливу соціокультурної та індивідуально-особистісної ідентичності людини на мовленнєву поведінку людини у призмі статевої стратифікації.

Здійснене авторкою комплексне дослідження інтерпретації кольору, звуку й запаху природи в художніх творах українських, російських, англо-американських та французьких письменників і письменниць (кінця XIX – першої половини XX століття) є вдалою спробою декодування концептуальної організації жіночої і чоловічої свідомості та її лінгвістичного втілення.

Актуальність дослідження пов'язана з недостатньою вивченістю вербальної інтерпретації індивідуального сенсорного досвіду, зокрема процесів концептуалізації, категоризації та класифікації предметів, об'єктів, феноменів об'єктивної дійсності.

Метою дослідження є аналіз засобів лінгвістичної реалізації гендерної інтерпретації письменником / письменницею кольору, звуку, запаху при зображенні явищ природи в українській, російській, англо-американській та французькій художній літературі кінця XIX – першої половини XX століття.

Дисертанткою успішно було розв'язано усі поставлені нею завдання, а саме: розмежовано поняття «пейзаж», «гендер», «стать», «гендерний стереотип»; уточнено зміст категорій «фемінність» та «маскулінність» у їхній дихотомії; здійснено комплексний аналіз засобів лінгвістичної

реалізації гендерних репрезентацій кольору, звуку, запаху в художніх творах української, російської, англійської, французької літератури кінця ХІХ – першої половини ХХ століття; визначено типологічно спільні та конкретно мовні лінгвістичні особливості інтерпретації кольору, звуку, запаху у неблизько споріднених мовах: слов'янських мовах (українській і російській), германських (англійська) та романських (французька).

Об'єктом дослідження у роботі є гендерна інтерпретація кольору, звуку, запаху природи у мовленні українських, російських, англо-американських і французьких прозаїків. Предметом дослідження виступають лексичні одиниці як гендерно марковані елементи, що вербалізують авторську інтерпретацію кольору, звуку, запаху в межах пейзажних описів українських, російських, англійських, американських та французьких письменників та письменниць.

Матеріалом дослідження слугували автентичні прозові твори української, російської, англо-американської та французької художньої літератури кінця ХІХ – першої половини ХХ століття. Загальна кількість письменників, твори яких було залучено до експериментального корпусу дослідження – 47, письменниць – 36. Корпус дослідження нараховує 118 опрацьованих творів художньої літератури.

У додатках представлено інші, не менш показові уривки, виділені способом суцільної вибірки із загального масиву матеріалу дослідження загальною кількістю 1118 пейзажних контекстів (українських – 323 фрагменти, російських – 416, англоамериканських – 202, французьких – 177).

Слід звернути увагу на ретельність добору теоретичних джерел, серед яких наявні фундаментальні розвідки з загального мовознавства таких видатних науковців, як І. В. Арнольд, Н. Д. Арутюнова, Н. Б. Бахіліна, Б. Берлін, А. Вежбицька, В. В. Виноградов, О. О. Вороніна, І. Р. Гальперін, О. І. Горошко, Ю. М. Караулов, П. Кей, А. В. Кіріліна, Дж. Коатс, О. С. Кубрякова, І. В. Макєєнко, Н. П. Матвєєва, Л. Робін, Дж. Сандерленд, Н. П. Шумарова та інших.

У роботі застосовано такі обов'язкові для досліджень із загального мовознавства методи, як метод контрастивного аналізу для зіставлення засобів інтерпретації кольору, звуку, запаху природи у гендерному аспекті в межах однієї та різних культур (слов'янської, германської, романської); контекстуальний та описовий методи для розкриття семантики слів, словосполучень, фрагментів речень на позначення кольору, звуку та запаху в

межах пейзажних описів; метод структурного аналізу, за допомогою якого було визначено найбільш розповсюджені способи утворення лексем на позначення кольорів, звуків, запахів та систематизовано лексичні одиниці експериментального корпусу за різносистемними мовами (українська, російська, англійська, французька), аспектами дослідження (колір, звук, запах) та статевою приналежністю письменників (письменники і письменниці). Також було залучено прийоми кількісних підрахунків і статистичного оброблення експериментальних даних для забезпечення ґрунтовності та вірогідності одержаних результатів.

З огляду на усе, зазначене вище, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Васильєвої Н.О. визначається безперечною науковою новизною, яка полягає у тому, що авторкою уперше здійснено комплексний лінгвістичний аналіз інтерпретації кольору, звуку, запаху природних елементів і об'єктів у межах одного дослідження на матеріалі чотирьох неблизько споріднених мов у гендерному аспекті.

Попри усі перелічені позитивні моменти і надбання, є певні зауваження рекомендаційного характеру до дисертаційної роботи Васильєвої Н.О. та деякі питання, що потребують уточнення.

1. У підрозділі 1.2 «Методологія дослідження інтерпретації кольору, звуку, запаху» (с. 53 – 70) авторка дисертаційної роботи поетапно пояснює, як і яким чином здійснювався аналіз емпіричного матеріалу, обґрунтовує критерії відбору письменниками/письменницями задекларованих культур і творів художньої літератури та окреслює фізіологічні нюанси кольоробачення, звуко- та запахосприйняття людиною (чоловіком і жінкою). Останній аспект, за нашим міркуванням, надає важливу інформацію, оскільки сенсорний досвід письменника/письменниці досліджується саме за допомогою цих сенсорних каналів сприйняття об'єктивної реальності. Можливо, було б доцільніше перемістити цей матеріал до II і III розділів, в яких безпосередньо аналізується лексика на позначення кольорів, звуків і запахів, і, в такому випадку, згаданий матеріал слугував би певною преамбулою до аналізу визначених лексичних одиниць.

2. У підпунктах 3.1.1 (с. 127), 3.1.2 (с. 138), 3.1.3 (с. 149) та 3.1.4 (с. 158), в яких подано аналіз найбільш широко інтерпретованих звуків природи авторами (чоловіками та жінками) у слов'янській, германській та романській культурах, Н. О. Васильєва виділяє такі групи звуків: звуки тварин, птахів, комах, земноводних, плазунів тощо поряд із звуками вітру, грому, гір. На наш погляд, варто було б спочатку розділити усі звуки навколишнього світу

на звуки живої та неживої природи і досліджувати їх за кожною групою окремо.

3. У підрозділі 3.2.1 «Гендерна інтерпретація ольфакторних образів в українських пейзажних описах» на с. 171 – 172 здобувачка подає уривок пейзажного опису, що вміщує опис 26 рослин. З тексту дисертації не досить зрозуміло, чому було обрано саме цей фрагмент прози, адже крім дескрипцій запаху, він акумулює ще й описи кольорової гами польових квітів.

4. На с. 193 дисертації авторка зазначає, що акустичні образи природи меншою мірою відтворені англомовними (англійськими та американськими) й французькими письменниками та письменницями, порівняно зі слов'янськими. На жаль, дисертантка не пояснює причини цієї тенденції, а лише констатує її. Хотілося б дізнатися, чому було виокремлено меншу кількість ілюстративного матеріалу із прози англо-американських і французьких письменників/письменниць, порівняно із слов'янськими авторами, хоча представлений список ілюстративних джерел є досить широким і репрезентативним.

Ці зауваження і міркування не знижують наукової цінності дисертації Васильєвої Н.О. та засвідчують ретельність і глибинність рецензованої роботи, яка є самостійною, завершеною, коректно оформленою науковою розвідкою, що повністю відповідає за тематикою і змістом вимогам до спеціальності 10.02.15 – загальне мовознавство, а її авторка заслуговує на присудження їй ступеня кандидата філологічних наук.

к. філол. н., доцент кафедри
перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

 І.М. Дерік

